

Stuttgarti kulturális diplomáciai jegyzetek

Baden-Württemberg kultúrája és gondolkodása, avagy mit tanulhatunk Baden-Württembergtől?

Fele akkora sincs, mint Magyarország, mégis több a lakója, és ha önálló ország lenne, Európa egyik leggazdagabb állama volna ez a tartomány. Mégis kevesen tudják Magyarországon, milyen szoros szálak fűzik hazánkat ehhez a régióhoz. Egyre több magyar kollégám, barátom és ismerősöm kér arra, hogy meséljek a fogadóországról, ahol dolgozom és élek, s ahol Magyarország jó hírét igyekszem szolgálni. Ennek szívesen teszek eleget, ezért újtárra indítok egy sorozatot „Stuttgarti kulturális diplomáciai jegyzetek” címmel, elsőként a kissé már sztereotipikussá vált gazdag Baden-Württemberg képét járom körül. Az imént éppen a stuttgarti magánrepülőtér mellett jöttem el, amelyet egy kedves, sajnos már elhunyt üzletember ismerősöm hozott létre a semmiből a családjával, s ma már egyik jelképe a jómódú városnak és országnak. De valóban olyan gazdag ez a város és ez a tartomány?

A válaszhoz érdemes megismerni a régió sajátos történelmi fejlődését. A mai Baden-Württemberg ugyanis nem egységes történelmi képződmény, hanem számos kisebb fejedelemség, szabad város és kulturális térség örökségéből jött létre. Ez a sokközpontúság ma is jól érzékelhető. Az idelátogatónak rögtön feltűnik, hogy nincsenek milliós nagyvárosok, annál inkább erős középvárosok, mint *Stuttgart*, *Mannheim*, *Karlsruhe*, *Freiburg* vagy *Ulm*. Ez a decentralizáció kultúrája, a helyi identitások ereje, amely a gazdaságban, a társadalmi szerveződésben és a kultúrában egyaránt tetten érhető. Kis túlzással Baden-Württemberg a német föderalizmus laboratóriumának is nevezhető. Erős önkormányzatok, erőteljes regionális identitások, tevőleges állampolgári részvétel és az ezekből fakadó konszenzuskereső politikai kultúra jellemzi. Mindez különösen érdekes a kulturális diplomácia szempontjából is, hiszen jól mutatja, hogy a társadalmi kohézió és a helyi közösségek ereje miként járulhat hozzá egy régió sikeréhez, s nem csupán egy ország GDP-je jelenti erejét. Ebben a tartományban szembevetendő, hogy gazdasági erejét nem kizárólag a nagyvállalatok adják. Baden-Württemberg sikere ugyanis nem csupán – és talán nem is elsősorban – a világhírű cégek, mint a Mercedes-Benz, a Bosch, a Porsche vagy az SAP teljesítményéből fakad. A háttérben több ezer közép vállalat áll, amelyek a régió gazdaságának valódi gerincét alkotják. Ez azonban nem pusztán gazdasági modell, hanem kulturális örökség is: a hosszú távú gondolkodás, a szakmai büszkeség, a szakképzés megbecsülése és a családi felelősségvállalás sajátos kombinációja. Talán éppen ez az egyik oka annak, hogy Baden-Württemberg ma Európa egyik legsikeresebb régiója. Az én feladatom pedig az is, hogy megmutassam, mit tanulhatunk tőlük. Ebben az esetben azt, hogy egy ország imázsa nem kampány, hanem sok együtttható következménye!

Ahol a kreativitás iparággá válik

„Megálmodtam egy autót magamnak. Aztán körülnéztem, s mivel nem láttam sehoh, elkészítettem.” A Ferdinand Porsche-től származó idézet szemléletesen mutatja, hogyan gondolkodnak a svábok. Amikor Baden-Württembergről esik szó, persze sokaknak csak az autóipar jut eszébe. A siker azonban nem magyarázható pusztán néhány nagyvállalat jelenlétével. Baden-Württemberg valódi ereje egy sajátos innovációs kultúrában rejlik. A tartományt gyakran nevezik Németország innovációs motorjára.

nak. Nem véletlenül. Az országban itt születik a legtöbb szabadalmi bejelentés, és a kutatás-fejlesztésre fordított kiadások aránya nemcsak német, hanem európai összehasonlításban is kiemelkedő. Mindez azonban nem kizárólag a jelen teljesítménye. Baden-Württemberg évszázadok óta a feltalálók és a „tüftlerek”, vagyis a műszaki problémákon szenvedélyesen dolgozó alkotó emberek földje. Itt találta fel Gottlieb Daimler a motorcsónakot, Rolf Hein a szappanbuborékfúját, Karl Ludwig Nessler a Dauer-frizurát, Andreas Stihl a benzinmotoros fűrészt, ami márkanévként a motoros fűrész szinonimája lett. És figyelem! Még a focimeccseken alkalmazott sárga, illetve piros lapokat is itt vezette be Rudolf Kreitlein. Az innováció ezen a tájon nem valamiféle meghirdetett kampányszerű program, hanem erős kulturális hagyomány.

A régió egyik legfontosabb sajátossága a híres német „Mittelstand”, vagyis a középvállalatok rendkívül erős jelenléte, amit röviden már megemlítettem. Ezek a családi tulajdonban lévő, gyakran több nemzedék óta működő vállalkozások hosszú távon gondolkodnak, jelentős összegeket fordítanak kutatás-fejlesztésre, és szoros kapcsolatot ápolnak a helyi egyetemekkel, kutatóintézetekkel és ipari partnerekkel. Az innováció számukra nem külön projekt, hanem a mindennapi működés része. A siker másik pillére az oktatás és a tudomány. A tübingeni, heidelbergi, freiburgi vagy stuttgarti, karlsruhei egyetemek nem elszigetelt akadémiai szigetek, hanem aktív szereplői a gazdasági és társadalmi innovációnak. A Cyber Valley kezdeményezés Európa legnagyobb mesterséges intelligencia területén működő kutatási konzorciuma, vagy az új technológiai startupokat támogató NXTGN platform jól mutatja, hogy Baden-Württemberg ma már nemcsak a múlt örökségéből él, hanem a jövő technológiáit is formálja.

Magyar szemmel nézve mindez nem is áll olyan távol a saját történelmi tapasztalatainktól, mint elsőre gondolnánk. Közismert, hogy hazánk szintén számos kiemelkedő feltalálót adott a világnak. A magyar innovációs hagyomány mögött ugyanaz a kreatív problémamegoldó képesség áll, amely Baden-Württemberg gazdasági sikerének egyik alapja is. Merthogy nagyon hasonló ez a két ország, egyikünk sem rendelkezik számottevő ásványkincsekkel, nehéziparral, mindkettő az eszeből, a kreativitásából jutott mindig előre. A legendás Mercedes-mérnök, Barényi Béla, akinek hamarosan születése százhuszadik, halála harmincadik évfordulójára emlékezünk egy projekt keretében, jellegzetes példája ennek. Magyarországon ma több száz német vállalat működik, köztük számos baden-württembergi központú cég, amelyek nem csupán beruházásokat hoznak, hanem technológiai tudást, vállalati kultúrát, kutatás-fejlesztési együttműködések és kulturális mecénaturát is. Az elmúlt évtizedekben egy olyan gazdasági és innovációs tér alakult ki, amelyben a magyar kreativitás és a német mérnöki precizitás gyakran egymást erősíti. Az innováció nem egyszerűen pénz vagy technológia kérdése, sokkal inkább bizalom, tudás, együttműködés és hosszú távú gondolkodás eredménye. A kreativitás önmagában még csak lehetőség. Az igazi siker ott kezdődik, ahol a kreatív ötletekből intézmények, vállalkozások, kutatóhelyek és végül társadalmi érték születik. Baden-Württemberg története éppen erről szól, s ezért érdemes Magyarországon figyelnünk rá.

Nem csak precízióból áll a világ,
avagy ahol a kultúra sem veszi félvállról magát

Az anekdota szerint, amikor 1827-ben bővíteni kívánták a stuttgarti Staatsgalerie egyik szárnyát, a felháborodott polgárok így tiltakoztak: „Nem művészet kell nekünk, hanem krumpli!” („Mr braucha koine Kunscht, Grumbiara braucha mr!”). A korabeli vélemények kétségkívül földközeliabek voltak annál, mint amilyenek ma Baden-Würt-

A képen egy elképesztő itteni találmány, amely gyakorlatilag arra a „problémára” született válasz, hogyan kell tökéletesen meghámozni a főtt tojást

A képen a Weissenhofsiedlung látható, amely a modern építészet kulcsfontosságú helye, és jól szemlélteti a tartomány kulturális életének nemzetközi kisugárzását is

temberg kulturális önképét ismerjük. Azóta azonban nagyot fordult a világ. Kevesen tudják például, hogy a szerencsejáték-bevételekből finanszírozott kulturális és művészeti támogatások ötlete is ehhez a tartományhoz kötődik. Ma Baden-Württemberg kulturális élete éppoly sokszínű és innovatív, mint a gazdasága. Az irodalom, a zene, a képzőművészet és az építészet egyaránt kiemelkedő szerepet játszik a tartomány identitásában. Itt született Friedrich Schiller, Hermann Hesse és Friedrich Hölderlin; Stuttgart operaháza többször is elnyerte az „Év Operaháza” címet Németországban; a John Cranko által világhírűvé tett balettegyüttes, a színházak, múzeumok és fesztiválok sokasága pedig egész évben kulturális élményekkel várja az érdeklődőket. A történelmi egyetemi városok – Heidelberg, Tübingen és Freiburg – évszázados tudományos hagyományaikkal, valamint pezsgő szellemi életükkel tovább gazdagítják ezt a kulturális arculatot.

Nekünk, magyaroknak talán mégis a zeneművészet kínálja a legizgalmasabb kapcsolódási pontokat, különösen intézetünk névadója, Liszt Ferenc révén, akit élete számos, a szélesebb közönség által kevésbé ismert epizódja is ehhez a régióhoz fűzött. Intézetvezetőként fontos feladatomban érzem ezeknek a rejtett kapcsolatoknak a feltárását, mert meggyőződésem, hogy a kulturális diplomácia ott kezdődik, ahol a közös történelem még láthatatlan. Magam is meglepődtem, amikor megtudtam, hogy a XIX. században Baden-Württemberg – különösen Mannheim, Stuttgart és a Rajna vidéke – volt az a német régió, ahonnan a legtöbb zenész, zeneszerző és hangszerkészítő érkezett Magyarországra. Ebben az időszakban a pesti salonokban nem egyszer a stuttgarti Nannette Streicher műhelyének zongorái számítottak a legkeresettebb hangszereknek. Liszt, aki többször is fellépett Stuttgartban, a modern koncertzongora egyik első és legkövetkezetesebb szószólója volt. Egy 1840-ben írt levelében egyenesen a „stuttgarti ágyúgyártás pontosságát” követelte meg a zongorakészítőktől – nem kis elvárást támasztva velük szemben. Szerencsére a magas mérce nem riasztotta el a magyar művészeket sem: elég az itt nagyra becsült Hamari Júliára, Lencsés Lajosra vagy Káplán Györgyre gondolni, de a sort még hosszan

lehetne folytatni. A kulturális kapcsolatok azonban messze túlmutatnak a zenén. Már most készülünk a 2027-es építészeti világkiállításra, amely Stuttgart számára különösen fontos esemény lesz: éppen száz évvel korábban, 1927-ben rendezték meg itt azt az építészeti kiállítást, amely a Weissenhofsiedlung révén a mai napig a Bauhaus és a modern építészet egyik szimbolikus születési pontjának számít. A korszakos jelentőségű eseményt olyan nevek fémjelezték, mint Ludwig Mies van der Rohe, Le Corbusier vagy Walter Gropius. És ezen a területen is felfedezhetjük a magyar kapcsolódásokat. Molnár Farkas, Breuer Marcell és a Bauhaus magyar mestereinek nemzetközi hálózata szorosan kötődött ehhez a szellemi közegethöz. Két évvel ezelőtt intézetünk szervezésében mutattuk be a budapesti Napraforgó utcai kísérleti lakótelepet, mint a stuttgarti Weissenhofsiedlung közvetlen magyar reflexióját. Ez is jól mutatja, hogy a két ország kulturális párbeszéde nem csupán a múlt része, hanem ma is élő és inspiráló kapcsolat.

Baden-Württemberg kulturális ereje végső soron abban rejlik, hogy egyszerre képes megőrizni történelmi örökségét és nyitottnak maradni az újra. Itt a hagyomány és az innováció nem egymás ellenpontjai, hanem egymást erősítő értékek. Talán éppen ez az a szemlélet, amely a tartomány gazdasági sikerei mögött is meghúzódik, és amelyből a kultúra sem marad ki.

Svábok és magyarok

Kulturális diplomáciai pályám kezdetén hamar szembesültem azal, hogy nem egyetlen Magyarország-kép létezik, hanem sokféle. A diplomácia egyik fontos feladata éppen az, hogy ezt a sokszínűséget láthatóvá tegye és megmutassa a külvilágnak. Ebben a tekintetben a stuttgarti Liszt Intézet vezetése különleges lehetőséget jelent számomra. Ugyanakkor joggal merül fel a kérdés: miért éppen Stuttgartban jött létre Németország második magyar kulturális intézete? A válasz a magyar–német kapcsolatok több évszázados történetében keresendő.

Bár Baden-Württemberg mai formájában csak 1952 óta létezik, előállamai, Baden és Württemberg már jóval korábban is jelentős szerepet játszottak a magyar történelem, az oktatás, a vallási élet és a kulturális kapcsolatok alakulásában. A XVI–XVIII. században a magyar protestáns értelmiség számos képviselője tanult dél-német egyetemeken, mindenekelőtt Tübingenben. A városnak még magyarosított neve is született: *Tübinga*, hasonlóan a másik híres német egyetemi városhoz, „Göttingához”. Református és evangélikus lelkészek, tanítók és tudósok nemzedékei találkoztak itt azokkal a teológiai és filozófiai irányzatokkal, amelyek később meghatározó hatást gyakoroltak a magyar protestáns művelődés fejlődésére. A közös történelem másik fontos fejezete a török uralom utáni újjáépítés időszakához kapcsolódik. A XVIII. században jelentős számú telepes érkezett Badenből és Württembergből a Magyar Királyság területére. Őket később – pars pro toto (rész az egész számára – *a szerk.*) alapon – sváboknak, illetve dunai sváboknak nevezték. Munkájukkal és tudásukkal jelentősen hozzájárultak a mezőgazdaság, a kézműipar és a helyi kultúra fejlődéséhez, és fontos szerepet játszottak számos magyarországi térség gazdasági és társadalmi megerősödésében, de a polgárosodásban is.

Történelmünk egyik legfájdalmasabb és legszégységteljesebb fejezete, hogy a második világháborút követően a kollektív bűnösség elvére hivatkozva a magyarországi németeket bűnbakká tették, majd elűzték szülőföldjükről. Stuttgartba érkezésem óta intézetünk minden évben megemlékezik erről a tragédiáról a magyarországi németek elhurcolásának és elűzetésének országgyűlési emléknapjához kapcsolódva. Ezek az események egyszerre szolgálják a történelmi emlékezet megőrzését, közös múltunk őszinte feldolgozását és a németiség mai boldogulását. A magyar kapcsolatok története a XX. században is tovább

íródott. Az 1956-os forradalom után számos magyar menekült talált új otthonra a tartományban, majd az 1970-es és 1980-as években újabb emigrációs hullám érkezett az akkori Nyugat-Németországba. A folyamat azután a 2000-es években a megnyíló uniós munkaerőpiacra érkező munkavállalókkal tetőzött. Ezek a közösségek rövid időn belül kulturális egyesületeket, hétvégi iskolákat, egyházi közösségeket és hagyományőrző szervezeteket hoztak létre, amelyek mind a mai napig fontos szerepet töltenek be a magyar nyelv és kultúra ápolásában.

Mindezek fényében talán érthetőbbé válik, hogy több mint harmincöt évvel ezelőtt Németország második magyar kulturális intézete Stuttgartban nyitotta meg kapuit. Ebben bizonyára szerepet játszott valamelyest a sváb gyakorlatiasság is. Az egykori magyarországi németek erős érdekképviselője mellett ugyanis döntő szempont volt, hogy Baden-Württemberg nemcsak politikai támogatásáról biztosította a kezdeményezést, hanem egy reprezentatív városi épületet is rendelkezésre bocsátott, ráadásul a piaci viszonyokhoz képest inkább jellepesnek tekinthető bérleti díjért. Intézetünk 2020-ban ebből a patinás műemlék-épületből költözött jelenlegi, modern belvárosi otthonába. Azóta innen szolgálja Magyarország kultúrájának, értékeinek és sokszínűségének megismertetését, miközben hozzájárul ahhoz is, hogy a magyar–német kapcsolatok története újabb fejezetekkel gazdagodjon. Ehhez jómagam az intézet nyolcadik vezetőjeként igyekszem tudásom és erőm szerint hozzájárulni és gazdagítani a már eddig is színes palettát.

Rejtély, miért vágynak innen máshová...

Ha a felületes látogató Németországot csupán nagyvárosokkal, autópályákkal és ipari teljesítménnyel azonosítja, akkor Baden-Württemberg kellemes meglepetést tartogat számára. Egyszerre kínál ugyanis mesébe illő természeti tájakat, történelmi városokat, világszínvonalú múzeumokat, fürdési lehetőségeket és gasztronómiai vagy éppen borélményeket. Kevés európai régióban találkozik ilyen természetességgel a középkori romantika, a modern technológia, a természeti szépség és a jó élet szeretete. A legtöbb turista számára a *Fekete-erdő* jelenti a belépőt ebbe a világba. Bár a neve alapján az ember valami komor, sötét

vidéket képzelne maga elé, valójában inkább a zöld ezernyi árnyalata uralja a tájat. A sűrű fenyvesek, a hangulatos falvak és a hegyek között kanyargó túraútvonalak a Grimm-mesék világát idézik. Aki inkább vízparti hangulatra vágyik, annak a *Bodeni-tó* kínál ideális úti célt. Németország, Ausztria és Svájc találkozásánál a táj már-már mediterrán hangulatot áraszt: szőlőültetvények, pálmák, gondozott sétányok, bicikliutak és történelmi városkák váltják egymást, s a part mentén sétálva vagy a *Mainau virágsziget* kertjeiben barangolva könnyen megfedkezhetünk arról, hogy még mindig Németországban járunk.

A tartomány városai legalább ennyire sokszínűek. Heidelberget gyakran emlegetik Németország legromantikusabb városaként, és nehéz vitatkozni ezzel az állítással. A Neckar fölé magasodó várrom, az óváros szűk utcái és a Philosophenwegről nyíló panoráma évszázadok óta látogatók ezreit ihleti meg, s itt még az is hajlamos filozófiai mélységekben gondolkodni, aki eredetileg csak a kastélyt megnézni indult el. Itt működik Németország legrégebbi egyeteme is, amely több mint hatszáz éve meghatározó szerepet játszik az európai tudományos életben. Stuttgart egészen más arcát mutatja a tartománynak. Itt a világhírű mérnöki teljesítmény és az élhető városi környezet találkozik. A Mercedes-Benz és a Porsche múzeuma nem csupán az autózás történetét mutatja be, hanem azt a kreativitást és innovációt is, amely Baden-Württemberg gazdasági sikerének alapját jelenti. Különös kontrasztot ad mindehhez, hogy a várost szőlődombok ölelik körül, így a csúcstechnológia és a borászat szinte egymás szomszédságában él. A Fekete-erdő kapujában fekvő Freiburg ezzel szemben a fenntarthatóság és az életminőség mintavárosa. A belvároson végigfutó kis vízcsatornák, a Bächlék, sajátos hangulatot kölcsönöznek az utcáknak, miközben a helyiek büszkén emlegetik, hogy Németországban itt a legtöbb a napsütéses órák száma. A helyi legenda szerint aki véletlenül belelép egy Bächlébe, az előbb-utóbb egy freiburgival köti össze az életét. Hogy ez tudományosan mennyire igazolható, nem tudom, de a legendákkal nehéz vitatkozni.

Ulm a világ egyik legmagasabb templomtornyával büszkélkedhet, amelynek megmászsása után az ember vagy a kilátásban gyönyörködik, vagy azon gondolkodik, vajon miért nem maradt inkább odalent. Az itt még szerény nagyságú Dunát megpilllantva el sem hisszük, micsoda tekintélyes, fejedelmi méreteket ölt folyónk odahaza. Tübingen, a híres egyetemi város, újabban már a mesterségesintelligencia-kutatás egyik európai központja, így itt a több száz éves tudományos hagyomány és a jövő technológiája találkozik. *Konstanz* pedig a Bodeni-tó partján három ország kultúráját kapcsolja össze, bizonyítva, hogy a határok néha inkább összekötnek, mint elválasztanak. *Baden-Baden* elegáns fürdői a római időktől kezdve vonzzák a pihenni vágyókat, kaszinói pedig a szerencsejátékok megszállottjait. A *maulbronni kolostor* és a *Reichenau-sziget* UNESCO-védett emlékei az európai kultúrtörténet kiemelkedő helyszínei, míg a *Schwäbische Alb* barlangjai még ennél is messzebbre, az emberiség hajnaláig vezetnek vissza. Itt találták meg a világ legrégebbi ismert hangszerét, egy mamutcsontból készült furulyát – ami egyértelműen arra utal, hogy az emberiség már jóval a Spotify megjelenése előtt sem tudott zene nélkül élni. Ez lehet a magyarázat arra is, hogy – legalábbis, az én megfigyelésem szerint –, ebben az országban mindenki vagy zenél, vagy énekel valahol.

Mi szem-szájnak ingere...

Amikor Németország gasztronómiájáról beszélünk, a legtöbb embernek azonnal a kolbász vagy a sör jut eszébe. Baden-Württemberg azonban nem elégszik meg ennyivel. A régió konyhaművészete legalább annyira változatos, mint a helyiek dialektusai. A klasszikus sváb fogások között ott találjuk a Käsespätzlét, vagyis a sajtos galuskát, és persze

a legendás Zwiebelrostbratent, a hagymás sült marhahúst. Ezeket az ételeket nyilván nem kalóriaszámlálás közben találták ki a derék svábok, hanem akkor, amikor a „diéta” még valószínűleg az országgyűlési időszakot vagy valamilyen mezőgazdasági eszközt jelenthette. Bár sokan úgy gondolják, hogy német földön a *Wurst* és a *Schnitzel* uralkodik, a sváb konyha legalább ennyire a tésztaételek birodalma. A zászlóshajó mégiscsak a „sváb ravioli”, a *Maultasche*, amely a legenda szerint úgy született, hogy a bőjti időszakban a húsos töltelékét egyszerűen tészta-ba rejtették. A kreatív problémamegoldás tehát itt a határterületeken is megjelenik.

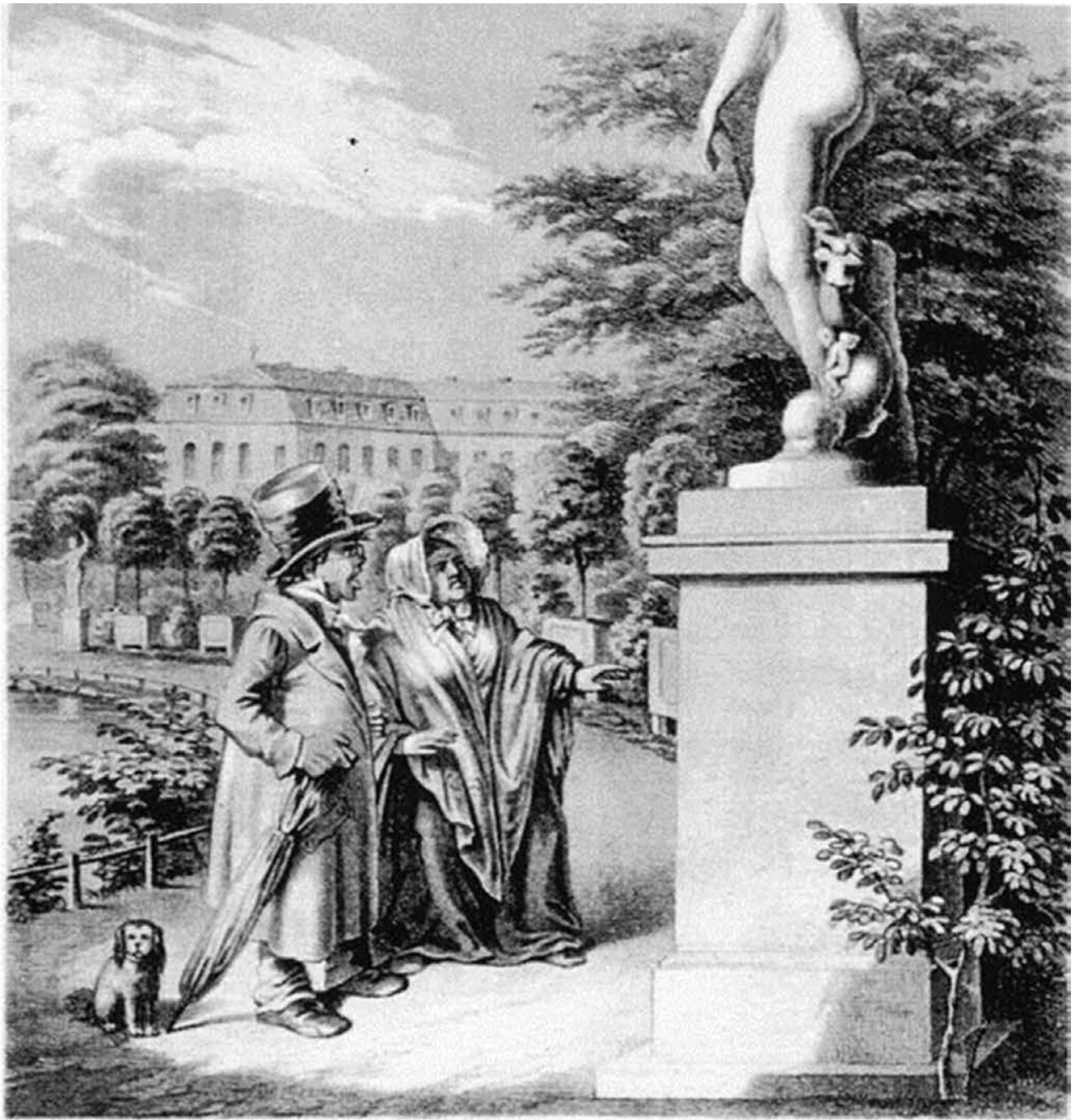
A tartomány különlegessége, hogy itt a bor és a sör rajongói egyaránt otthon érezhetik magukat. Stuttgart környéke Németország egyik legnagyobb szőlőtermesztő vidéke, a *Neckar* és a *Rems* völgyének lankáin évszázadok óta terem a szőlő, talán ez is segíthetett szegény ide kiűzött svábjainknak abban, hogy megszokják új hazájukat az 1950-es években. A helyiek különösen büszkék a *Trollingerre*, amely könnyed vörösbor, és olyan szorosan kötődik Württemberghez, mint a Mercedes Stuttgart városához. És bár a helyi Trollinger egy villányi vagy szekszárdi vöröshöz szokott magyar borkedvelőből talán nem vált ki azonnali áhítatot, a tartomány borkultúrájának nincs oka szerénykedni, kiváló kékfrankos (itteni nevén Lemberger), Rizling és Pinot Noir borok is készülnek a vidéken. A borok iránti szeretet minden évben látványos formát ölt a híres *Stuttgarter Weindorf* során. Ilyenkor Stuttgart belvárosa valóságos borfaluvá változik: több mint száz hangulatos borospavilon várja a látogatókat, ahol több száz baden-württembergi bort lehet megkóstolni.

Ami pedig a söröket illeti: ezen a téren a svábokkal szemben még a legelszántabb magyar hazafi is kénytelen tisztelettel adózni. A *Dinkel Acker*, *Schwabenbräu*, *Wulle* szavak hallatán felcsillanak a szemek és a *Stuttgarter Weindorf* mellett a *Cannstatter Volksfest* képe sejlik fel. (A Stuttgarti Borfalu, illetve a Bad Cannstatt városrészben, a Cannstatt Wasen területén megtartott népfesztivál, amit a külföldiek általában stuttgarti sörfesztiválként emlegetnek – a szerk.). Ez utóbbit sokan egyszerűen csak „Wasen”-nek nevezik, s bár gyakran a müncheni Oktoberfest kistestvérének tekintik, a helyiek szerint inkább annak vagány unokatestvére. A több mint kétszáz éves múltra visszatekintő fesztivál évente több millió látogatót vonz, akik sörsátrakban, vidámparki játékok között és hagyományos sváb hangulatban ünnepelnek. Saját tapasztalatból mondhatom, hogy nagyjából egy Maß (1 literes korsó) és mintegy negyedóra szükséges csak ahhoz, hogy az ember vadidegenekkel táncoljon az asztal tetején. A baráti hangulat egy időre még a barátságtalan árakat is képes feledtetni.

Aki ellátogat ide, hamar rájön, hogy Baden-Württembergben a gasztronómia nem egyszerűen étel és ital kérdése. Ez itt is életforma, ahol egy jó bor mellé történet jár, egy korsó sör mellé pedig legalább három új ismerős. És bár a helyiek gyakran spórolósnak mondják magukat, s a környezetük is annak mondja őket, azért amikor egy ilyen fesztiválon ülnek, hirtelen mindenki rendkívül nagylelkűvé válik, s a „csak még egy pohárral” szólam sajátos új értelmezést nyer...

Politika, avagy ahol a forradalom is előre be van ütemezve

Idén tavasszal parlamenti választások voltak országainkban, ezért érdemes lehet egy kicsit a politikai oldalt is megvilágítani, azonban csatlódást fogok okozni azoknak, akik most konkrét pártpolitikai elemzést várnak. Baden-Württemberg politikai kultúráját úgy lehetne összefoglalni, hogy a helyiek alapvetően szeretik a változást – feltéve, hogy előtte három szakértői bizottság, két mérnök és egy-egy jogász és könyvelő is jóváhagyta... A tartomány Németország egyik leggazdagabb és legerősebb gazdasági régiója, ezért a politika itt hagyományosan kevésbé

A mellékelt XIX. századi litográfián felháborodásuknak hangot adó derék sváb polgárok láthatók. Azt sérelmezik, hogy miért állít a politika a városban ruhátlan, szemérmetlen szobrokat...

ideológiai, inkább gyakorlati kérdés. A sváb mentalitás alapelemei, a takarékoság, a rend és a hosszú távú tervezés itt is visszaköszönnek. Egy-egy új beruházásról szóló eszmecsere néha nem politikai vitára, hanem inkább egy társasházi közgyűlésre emlékeztet: mindenki hozzászól, mindenki aggódik a költségek miatt, és valaki biztosan felteszi a kérdést, hogy „De tényleg szükség van erre?”. Ezt mi most testközelből figyeljük a Stuttgarter Operaház régóta esedékes, ám igen költséges felújítása kapcsán, s bizony csodálattal vegyes rokonszenvvel tekintek Viktor *Schoner* intendáns barátunk higgadt türelmére, amikor és ahogyan a kritikus hangokat kezeli. Érdekes módon Baden-Württemberg egyszerre konzervatív és modern, s bár alapvetően a polgárok többségére inkább a konzervatív mentalitás jellemző, ugyanakkor 2011 óta a tartományt többnyire a zöldek vezetik koalíciós partnerrel. Ez első hallásra ellentmondásnak tűnhet, de a helyi választók döntő része nem forradalmi környezetvédelmet szeretne, hanem jól működő technológiai megoldásokat, márpedig itt a zöld politika mérnöki szemlélettel párosul.

A politikai viták általában visszafogottabbak, mint Németország más részein, és főleg azok hazánkhoz képest. A svábok nem igazán értékelik a hangos retorikát és a teátrális gesztusokat. Ha egy helyi választó azt mondja egy politikusról, hogy „egész rendesen teszi a dolgát”, az már-már rajongásnak számít. A tartományon belül ugyanakkor létezik egy sajátos Baden-Württemberg „belháború” is. A badeniek és a württembergiek több mint hetven éve ugyanabban a tartományban élnek, de a barátságos rivalizálás továbbra is része a helyi identitásnak. Néha úgy tűnik, hogy egyes településeken a regionális büszkeség erősebb érzelmeket vált ki, mint egy szövetségi választás, a *Südwest Derby* (A VfB Stuttgart és az SC Freiburg focicsapatainak találkozójáról) már nem is beszélve. A közlekedési fejlesztésekről szóló viták külön fejezetet érdemelnének. A híres *Stuttgart 21*, a napjainkban Európa egyik legdrágább közlekedési beruházásának számító stuttgarti pályaudvar átépítése körüli, hosszú évek óta tartó vita jól mutatja a helyi politikai kultúra egyik sajátosságát: az emberek hajlandók nagyon hosszan és nagyon részletesen vitatkozni egy projektről, de ezt általában jól szervezeten, szakértői érvekre támaszkodva teszik. Fiam a projekt kezdetekor született, s két hete diplomázott, miközben épp most jelentették be a megvalósulás újabb 5 évvel való eltolódását, s ez a fejlemény bizony nem feltétlenül szolgálja a tartomány innovációs imázsát...

Hozzá kell még tennünk a rendkívül erős nemzetközi jelenlétet: jelenleg közel 180 nyelvet beszélnek itt! Ez a magyarázata annak is, hogy bár nem ország-fővárosról beszélünk, mégis számtalan konzulátus, külgazdasági képviselő, tiszteletbeli képviselő vagy éppen kulturális intézet található Stuttgartban. Intézetünk már több mint tíz éve tagja az itteni EUNIC-klaszternek, amelynek ebben az évben éppen én lehetek az elnöke, s sok érdekes nemzetközi kulturális-művészeti projektet valósítunk meg nemzetközi partnereinkkel együtt is. Ezzel együtt számomra a nemzetközieség legszerethetőbb megnyilvánulása, amikor egy láthatóan nem sváb személyiségjegyekkel megáldott afrikai fodrász olyan ékes sváb tájszólásban beszélget a szintén nem erről a tájról származó dél-európai törzsvendégével, hogy az embernek mosoly ül ki az arcára...

Hol vagyok én ebben a történetben?

Egy ilyen jegyzetnek két alapvető hibája lehet: vagy túl rövid vagy túl hosszú. Ebben a műfajban nyilvánvalóan csak pillanatképeket lehet felvillantani, egyfajta kedvcsinálóként. És mielőtt valaki erre a következtetésre jutna: nem, nem bízott meg senki a tartomány részéről azaz, hogy reklámozzam Baden-Württembergét, és nem, semmiféle ellenszolgáltatásban sem részesülök ezért. Igazgatói megbízatásom 2027 nyaráig tart, így zárásként még néhány személyes gondolatot szeretnék megosztani.

Baden-Württemberghez fűződő kapcsolatom jóval azelőtt kezdődött, hogy átvehettem volna ezt a feladatot. Magyarországi németként már a második világháború után ide menekült sváb rokonaim révén családi kötelék fűzött ehhez a régióhoz. Az 1990-es években az *Eberhard Karls Egyetemen*, Tübingenben töltött tanulóévek nemcsak szakmailag formáltak, hanem emberileg is mély nyomot hagytak bennem, itt találtam meg azt a szellemi otthont, amely mindmáig elkísér. Az itteni találkozásokból barátságok lettek, az akadémiai együttműködésekben és a kulturális közvetítő munkából pedig tartós szakmai bizalom épült. 2000 és 2004 között már dolgozhattam szolgálati úton Stuttgartban, így amikor 2017-ben visszatértem, hogy átvegyem a Magyar Kulturális Intézet vezetését, ez számomra sokkal többet jelentett egy újabb szakmai állomásnál. Hazatérés volt egy olyan helyre, amely már régóta része volt az életemnek – és egyben felelősség is: tovább mélyíteni Magyarországot és Baden-Württemberg sokszínű kapcsolatait.

Az elmúlt években, országaink kapcsolatainak olykor politikailag terhelt időszakában megtapasztalhattam, milyen erő rejlik a kulturális diplomáciában. Az itteni partnerekkel nemcsak hidakat építettünk, hanem találkozási tereket is létrehoztunk. Igaz, hogy a nagy döntések a tárgyalóasztaloknál dőlnek el, de a népek közötti valódi megértés a koncerttermekben, a galériákban és a közös kulturális terekben születik. Legyen szó művészetről, tudományról, irodalomról, zenéről vagy társadalmi párbeszédről, számomra mindig az volt a legfontosabb, hogy kapcsolatokat erősítsek, elősegítsem a kölcsönös megértést, és fenntartsam az egymás iránti érdeklődést. Már tudományos munkám során is mindig a kapcsolattörténet, a recepció, a kultúrák közötti közvetítés folyamatai foglalkoztattak. Különleges ajándéknak tekintem, hogy mindezt Baden-Württembergben a gyakorlatban is megélhettem. Az a nyitottság, támogatás és bizalom, amellyel partnereim megtiszteltek, tette lehetővé, hogy ötleteim, kezdeményezéseim megvalósuljanak. Különösen hálás vagyok a számtalan személyes találkozásért: a kultúra, a tudomány, a civil társadalom és a politika képviselőivel folytatott beszélgetésekért, és nem utolsósorban azért a nyitott és érdeklődő közönségért, amely minden munkánknak valódi értelmet adott. Meggyőződésem szerint a kulturális diplomácia lényege a láthatatlan hálózatok szövése. Amikor egy magyar művész bemutatkozik külföldön, vagy amikor egy közös konferenciát szervezünk, valójában nem csupán egyszeri eseményt valósítunk meg, hanem tartós, sok esetben intézményi szintű partnerségeket alapozunk meg, amelyek messze túlmutatnak az adott rendezvényen.

Harmincöt éve járom ezt az utat: egyszerre vendégként és otthon lévő emberként. Baden-Württemberg számomra mindig több marad egy tetszőleges másik országnál! Köszönöm mindenkinek, aki figyelemmel kísérte ezt a sorozatot, velem tartott ezen a képzeletbeli utazáson, és időről időre bepillantott a kulturális diplomácia stuttgarti kullisszái mögé. Ezúttal a mesterséges intelligenciát „kértem” arra, hogy képzeljen el engem ezen az úton, nos ez az eredmény:

